

SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA

SCRISORI ȘI TRATATE TRINITARE

COMISIA PATRISTICĂ

Președinte: DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; *Vicepreședinți:* VARLAAM, Episcop Vicar Patriarhal; Acad. prof. univ. dr. Emilian POPESCU; *Membri:* Prof. univ. dr. Florica BECHET; Prof. univ. dr. Ioana COSTA; Prof. univ. dr. Ana-Cristina HALICHIAS; Lect. dr. Maria-Luiza OANCEA; Prof. univ. dr. Traian DIACONESCU; Pr. prof. univ. dr. Vasile RĂDUCĂ; Prof. univ. dr. Tudor TEOTEOI

SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA

SCRISORI ȘI TRATATE TRINITARE

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREAFERICITULUI PĂRINTE

D A N I E L

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Traducere din limbile greacă veche și latină, introducere și note
de Mihai GRIGORAȘ

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC
ȘI DE MIȘIUNE ORTODOXĂ
BUCUREȘTI - 2022

Ediție îngrijită de către *Departamentul „Carte patristică”*
al Editurilor Patriarhiei Române

Redactori: Isabela GRIGORAȘ, Mircea-Adrian BĂICULESCU, Alin-Bogdan MIHĂILESCU,
Petru MOLODEȚ, Mihai GRIGORAȘ

Tehnoredactare: Laura-Raluca CRISTEA

Copertă: Laura-Raluca CRISTEA

Colecția „Credința ortodoxă”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GRIGORIE DE NYSSA, sfânt

Scrisori și tratate trinitare / Sfântul Grigorie de Nyssa ; trad. din lb. greacă veche și latină, introd. și note de Mihai Grigoraș ; carte tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. - București : Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-973-616-665-5

I. Grigoraș, Mihai (trad. ; pref. ; note)

2

© 2022

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC
ȘI DE MIȘIUNE ORTODOXĂ

ISBN 978-973-616-665-5

CUVÂNT ÎNAINTE

Volumul de față reunește nouă opusculi ale Sfântului Grigorie de Nyssa (c. 335 - c. 394), care au ca subiect comun dogma trinitară. Dintre aceste scrieri, șase (trei scrisori și trei tratate) sunt traduse pentru prima dată în limba română. Selecția și organizarea lor s-au făcut cu scopul de a prezenta cititorului o anumită traiectorie a gândirii trinitare a episcopului de Nyssa, determinată în bună măsură de evoluția obiecțiilor adversarilor săi. Se știe că, în disputele trinitare în care era intens angrenat, autorul a fost nevoit să își adapteze constant răspunsul doctrinar la modul fluctuant în care opoziții își schimbau acuzațiile rând pe rând: „[Adversarii noștri] inventează învinuiri și acuzații împotriva noastră, [...] nu rămân statornici la niciuna dintre aserțiunile lor, [...] acum susțin ceva, după puțină vreme altceva și din nou altceva, [...] ori de câte ori sunt clintiți dintr-o anumită acuzație, se agață de alta și, lăsând-o pe aceea, apucă din nou alta” (*Despre Sfânta Treime*, 2). Cititorul este invitat să urmărească această dezvoltare a doctrinei trinitare nyssene începând cu *Scrisoarea a V-a*, considerată în literatura secundară drept cap de serie în suita opusculilor trinitare gregoriene (Andrew Radde-Gallwitz), și avansând gradual către scrieri mai târzii, cum este *Să nu se creadă că afirmăm trei Dumnezeu*, tratat prin care Sfântul

Grigorie și-a spus oarecum ultimul său cuvânt în chestiunea trinitară (Thiery Ziegler).

Cele nouă opuscule prezente în acest volum sunt tot atâtea trepte spirituale pe care urcăm cu mintea spre Dumnezeu și, „conduși de mână” (*Scrisoarea a XXIV-a*, 7) de un strălucit învățător, pătrundem pe cât este cu putință omenește în misterul Preasfintei Treimi. Dar trebuie spus că, în viziunea Sfântului Grigorie, înălțarea noastră intelectuală spre înțelegerea „dumnezeieștilor dogme” (*Despre diferența dintre ființă și ipostas*, 3) este anevoioasă ori de-a dreptul imposibilă dacă mintea noastră nu porcede simultan la un alt tip de urcuș, unul ascetico-mistic, de purificare progresivă de patimi și, totodată, de continuă înaintare în virtuți sau puteri spirituale: „Cei care «merg din putere în putere» (*Psalmul* 83, 8) [...] și care «pun frumoase suișuri în inimile lor» (*cf. Psalmul* 83, 6), ori de câte ori apucă un gând bun, sunt călăuziți de acela către un gând și mai înalt, prin care are loc «suirea sufletului la înălțime» (*cf. Efeseni* 4, 8). Și astfel, «cel care tinde mereu spre cele dinaintea sa» (*Filipeni* 3, 14) nu va înceta niciodată din urcușul său bun, condus fiind prin gândurile înalte spre înțelegerea realităților transcendente”¹.

S-a spus pe bună dreptate că „aproape toate scrierile Sfântului Grigorie au un accentuat caracter ascetic-duhovnicesc, căci el [...] nu ne dă expunerea pur teoretică a învățăturilor dogmatice, ci totdeauna [...] expunerile dogmatice [...] îi dau Sfântului Grigorie prilejul de a le arăta ca

¹ *Omilia la Psalmul al șaselea*, 1, în: *Gregorii Nysseni Opera*, vol. V, ed. J. McDonough, P. Alexander, Brill, Leiden, 1962, p. 187.

temeiuri pentru viața duhovnicească”². Suprapunând permanent planul gnoseologic peste cel ascetic-moral, episcopul de Nyssa ne transmite convingerea că doar făptuind *binele* în propria noastră ființă primim harul cunoașterii intime și nemijlocite a tainelor *Binelui* absolut, Dumnezeu cel unul în ființă și întreit în Ipostasuri.

**Editura Institutului Biblic
și de Misiune Ortodoxă**

² Pr. Dumitru STĂNILOAE, „Introducere”, în: SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA, *Scrieri. Partea întâi*, trad. Pr. D. Stăniloae, Pr. Ioan Buga, în coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, serie veche, vol. 29, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 7.